

Piotr Hemperek

Stanowisko prawne konferencji biskupów

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 13/1-2, 21-48

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. PIOTR HEMPEREK

STANOWISKO PRAWNE KONFERENCJI BISKUPÓW

Treść: Wstęp. — I. Powstanie i rozwój konferencji biskupów do Soboru Watykańskiego II. — II. Organizacja prawna konferencji biskupów. — III. Zadania i władza konferencji biskupów. — IV. Problem osobowości prawnej konferencji biskupów. — V. Konferencje a kolegalność biskupów. — Zakończenie.

Wstęp

Sobór Watykański II powierzył konferencjom biskupów ważne zadania w dziele odnowy Kościoła. Wydarzeniem o dużym znaczeniu stało się udzielenie konferencjom biskupów szeregu uprawnień dotychczas zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej. Przyznano je w nadziei, że przyczyni się to do dalszego rozwoju i wewnętrznej konsolidacji Kościoła¹. Nadzieja ta znajduje uzasadnienie w pozytywnych wynikach dotychczasowej współpracy biskupów wielu krajów w ramach konferencji².

Obecne stanowisko prawne konferencji biskupów określa w ogólnych zarysach soborowy Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele (*Christus Dominus*). Stanowi on prawną podstawę dla rozwoju konferencji biskupów nowego typu — narodowych i regionalnych³. Dotychczas istniały one tylko w nie-

¹ Przemówienie pap. Pawła VI do uczestników pierwszej posoborowej konferencji biskupów włoskich z 23 VI 1966, AAS 58 (1966) 574.

² Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, n. 37 (dalej cytowany w skrócie: DB); por. Majdański K., *Wprowadzenie do Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*: W: Sobór Watykański II Konstytucje Dekrety Deklaracje, Poznań 1968, s. 349.

³ Por. przemówienie Pawła VI z 23 VI 1966, AAS 58 (1966) 574.

których krajach w oparciu o zwyczaj względnie prawo partykularne. Obecnie stały się obowiązującymi instytucjami prawa powszechnego. Obowiązek ich utworzenia ciąży na hierarchii katolickiej poszczególnych krajów.

Nowe stanowisko prawne i szczególna rola posoborowych konferencji biskupów wywołały żywe zainteresowanie się nimi wśród teologów i kanonistów. Znalazło to wyraz w szeregu publikacji ukazujących się już podczas obrad Soboru i w miarę ogłaszania dokumentów soborowych. Zajmują się one różnymi aspektami tej istniejącej już od przeszło stulecia, a zarazem w dużej mierze nowej instytucji — zarówno jej rozwojem i osiągnięciami, jak zwłaszcza jej strukturą prawną, zadaniami, uprawnieniami, dalszymi perspektywami rozwoju. W odniesieniu do niektórych zagadnień szczegółowych uwidoczniły się różnice poglądów.

W artykule niniejszym zamierzam przedstawić zarys problematyki związanej z konferencjami biskupów, której wyczerpujące opracowanie mogłoby stanowić przedmiot obszernego studium. Ponieważ konferencje posoborowe stanowią w dużej mierze kontynuację istniejących przed Soborem, wydaje się, iż należy poświęcić najpierw nieco uwagi ich genezie i rozwojowi. Zasadniczym jednak przedmiotem zainteresowania są zagadnienia związane z obecnym stanem prawnym konferencji.

I. Powstanie i rozwój Konferencji Biskupów do Soboru Wat. II

Konferencje biskupów uważa się za pewnego rodzaju kontynuację, uzupełnienie⁴, względnie za nową formę synodów partykularnych, których początki przypadają na drugą połowę II wieku⁵. Mimo zmiennych kolei synody dotrwały prawnie i faktycznie do naszych czasów, choć w praktyce nie odbywały się one z różnych powodów, zwłaszcza w ostatnich wiekach ze względu na nie sprzyjające warunki kościelno-polityczne, w ustalonych prawem czasokresach, a w XVIII w. działalność synodalna prawie

⁴ Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, t. I, (Taurini) 1950⁴, s. 435; Bączkiewicz F., *Prawo kanoniczne*, t. I, Opole 1957³, s. 483; por. Szwaagrzyk T., *Konferencje biskupów w świetle Vaticanum II*, Ateneum Kapłańskie 69 (1966) 159.

⁵ Munier Ch., *Die Bischofskonferenzen*, Concilium 3 (1967) 645 (Wyd. w języku niemieckim).

zupełnie zamarła⁶. Nawiązywanie przy wyjaśnieniu genezy konferencji biskupów do synodów prowincjonalnych czy plenarnych jest niewątpliwie słuszne z tego względu, że konferencje podobnie jak kiedyś synody zrodziły się z konkretnych potrzeb współpracy biskupów poszczególnych krajów czy regionów (prowincji) dla sprostania zadaniom urzędu pasterskiego, które przekraczały niekiedy możliwości pojedynczych biskupów. Istnieje jednak zasadnicza różnica między synodami a konferencjami biskupów; pierwsze posiadały zawsze władzę stanowienia prawa partykularnego, drugie natomiast przez długi okres czasu były jedynie zebraniem biskupów o charakterze konsultatywnym, których uchwały nie miały mocy prawnie wiążącej⁷. Są więc konferencje raczej uzupełnieniem nie wystarczającej w nowszych czasach działalności synodalnej niż ich kontynuacją, ponieważ ani nie zastąpiły synodów, ani nie przejęły ich uprawnień⁸.

Zdaniem W. Plöchl'a⁹ do powstania konferencji biskupów przyczyniły się dwa zjawiska: 1. negatywne lub niechętnie stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec projektów odprawienia synodów plenarnych¹⁰, podyktowane obawą przed odzyciem tendencji koncy-

⁶ Praktyka odbywania synodów prowincjonalnych została ujęta w ramy prawa powszechnego, które nakazywało ich odbywanie w określonych odstępach czasu: Sobór Lat. IV — co roku, Sobór Tryd. — co 3 lata. Por. Munier Ch., l. cit., s. 645; Szwaagrzyk T., l. cit., s. 158 n.

⁷ Leitmaier Ch., *Bischofskonferenzen*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 17 (1966) 74.

⁸ Papię zalecając odbywanie konferencji przypominali równocześnie o obowiązku odprawiania synodów prowincjonalnych (*Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum recentiorum. Collectio Lacensis*, t. V, Friburgi Brisgoviae 1879, kol. 1200 — dalej cyt. w skrócie: Coll. Lac.); Leisching P., *Der Rechtscharakter der Bischofskonferenz*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 16 (1965) 165). W drugiej połowie XIX w. w okresie rozwoju konferencji biskupów zauważa się też pewne ożywienie działalności synodalnej. Houtart F., *Les formes modernes de la collégialité épiscopale*. W: L'Episcopat et l'Eglise universelle, Paris 1962, s. 502 n.; Jubany N., *Las Conferencias episcopales y el Concilio Vaticano II*, Jus Canonicum 5 (1965) 345 n.; Coll. Lac., t. IV i V.

⁹ Plöchl W., *Geschichte des Kirchenrecht*, III, Wien 1959, s. 212.

¹⁰ Stolica Apostolska nie wyraziła zgody na odbycie synodów plenarnych w Niemczech i we Francji w 1849 r. Jubany N., l. cit., s. 345; Houtart F., l. cit., s. 503; Oesterle D., *Adnotationes* (do dekretu Kongr. Konsyst. z 1952 r. „De Conventibus Episcoporum”), *Monitor Ecclesiasticus* 78 (1953) 196; Coll. Lac., t. V, kol. 3.

liarnych, 2. istnienie w niektórych krajach¹¹ ustaw, uzależniających odbycie synodu od zatwierdzenia jego uchwał przez władze świeckie. Z tych względów zaistniała konieczność zbierania się biskupów na nieformalne narady dla omówienia wspólnych spraw i zajęcia w odniesieniu do nich jednolitego stanowiska¹².

Okazją do zwołania pierwszych konferencji stały się ruchy wolnościowe 1848 r. W tym właśnie roku odbyły się pierwsze zebrania biskupów kilku prowincji kościelnych Niemiec i Austrii, na których biskupi wystąpili pod adresem władz świeckich z żądaniami udzielenia Kościołowi większej wolności w zakresie wykonywania zadań pasterskich i dyscypliny¹³. Szczególne znaczenie dla dalszego rozwoju tej instytucji posiadała ogólnoniemiecka konferencja biskupów, obradująca w październiku i listopadzie 1848 r. w Würzburgu, o której ogromie prac świadczy m. in. fakt odbycia 36 sesji¹⁴. Coraz częściej odbywane odtąd zebrania biskupów poszczególnych prowincji dały w 1867 r. początek okresowym zebraniom biskupów niemieckich w Fuldzie¹⁵.

Od 1849 r. datują się konferencje biskupów wielu prowincji włoskich. W 1889 r. Stolica Apostolska zatwierdziła praktykę odbywania corocznych zebrań biskupów włoskich według regionów politycznych niezależnie od związków metropolitalnych¹⁶. Pierwsza konferencja biskupów Irlandii miała miejsce w 1854 r.¹⁷. Na r. 1860 przypada pierwsze zebranie biskupów prowincji Baltimore w Stanach Zjednoczonych¹⁸. Biskupi Bawarii zgromadzeni w Bambergu w 1864 r. postanowili odbywać zebrania co roku¹⁹.

¹¹ W Hiszpanii, Francji, Prusach, Bawarii, Austrii. Plöchl W., op. cit., s. 212.

¹² Plöchl W., op. cit., s. 213; por. Houtart F., l. cit., s. 497 n.

¹³ Plöchl W., op. cit., s. 213 n.; Oesterle D., l. cit., s. 196 n.; Hoffman R., *International Episcopal Co-operation*, The Jurist 23 (1963) 7; Coll. Lac., t. V, kol. 941, 1318.

¹⁴ Coll. Lac., t. V, kol. 962—988; Plöchl W., op. cit., s. 213; Oesterle D., l. cit., s. 197; Jasiński W., *Zjazdy biskupie (Konferencje)*. W: Encyklopedia Kościelna Nowodworskiego, t. 33, s. 222.

¹⁵ Oesterle D., l. cit., 198; Hoffman R., l. cit., s. 7.

¹⁶ Plöchl W., op. cit., s. 214; Oesterle D., l. cit., s. 198 n.; Leisching P., l. cit., s. 165.

¹⁷ Zebrania biskupów Irlandii w 1882 r. uzyskały aprobatę papieską. Plöchl W., op. cit., s. 214; Oesterle D., l. cit., s. 197.

¹⁸ Plöchl W., op. cit., s. 214; Oesterle D., l. cit., s. 197. Od r. 1889 odbywają się doroczne zebrania arcybiskupów, a od 1919 r. biskupów St. Zjednoczonych.

¹⁹ Decyzja ta spotkała się z uznaniem Piusa IX. Coll. Lac., t. V, kol. 1198—2000.

Papieże Pius IX, a zwłaszcza Leon XIII, który jako biskup uczestniczył w zgromadzeniu biskupów Umbrii w 1849 r., energicznie popierali i zalecali odbywanie konferencji biskupów, co przyczyniło się do utrwalenia tej instytucji w poszczególnych krajach Europy i Ameryki²⁰.

Podwaliny pod stałą organizację konferencji położyło już w 1849 r. zebranie biskupów austriackich w Wiedniu, na którym powołano stały pięcio-osobowy komitet dla załatwiania bieżących spraw. W 1885 r. utworzono siedmio-osobowy komitet, którego celem było przygotowywanie następnych zebrań biskupów. Organizacja konferencji biskupów austriackich uzyskała aprobatę Stolicy Apostolskiej²¹. Dzięki temu stała się w pewnym stopniu wzorem dla organizacji konferencji innych krajów i przyczyniła się do dalszego rozwoju tej instytucji.

W zamierzeniu Leona XIII i w praktyce konferencje biskupów miały charakter wybitnie duszpasterski²². Uchwały konferencji nie stanowiły prawa partykularnego. W miarę potrzeby ogłaszali je jako prawo poszczególni biskupi w swoich diecezjach²³.

Z ogłoszeniem Kodeksu prawa kanonicznego konferencje biskupów stały się instytucją prawa powszechnego, ale jedynie w formie zebrań biskupów poszczególnych prowincji kościelnych. Nie weszły natomiast do Kodeksu istniejące w niektórych krajach i zalecane wcześniej przez papieży konferencje biskupów o zasięgu krajowym.

Według kan. 292 wszyscy ordynariusze miejscowi wchodzący w skład metropolii oraz arcybiskupi, biskupi i ordynariusze miejsca, którzy wybrali sobie daną metropolię dla udziału w synodach prowincjonalnych, mają przynajmniej raz na pięć lat zbierać się na wezwanie metropolity lub najstarszego promocją biskupa sufragana w określonym przez niego miejscu dla wspólnego naradzenia się nad problemami życia religijnego w ich

²⁰ Plöchl W., op. cit., s. 214; Oesterle D., l. cit., s. 199, 201; Leisching P., l. cit., s. 165; Lal mant M., *Assemblées des évêques*. W: Dictionnaire de droit canonique, t. I, Paris 1935, kol. 1175. Leon XIII polecił w 1882 r. odbywać konferencje w prowincjach Hiszpanii, w 1886 — Portugalii, 1894 — Brazylii.

²¹ W enc. Leona XIII *In ipso supremi pontificatus* z 1891 r. i Instrukcji Kongr. Biskupów i Zakonników z 1898 r., która wprowadziła pewne modyfikacje do postanowień encykliki. Por. Plöchl W., op. cit., s. 215; Oesterle D., l. cit., s. 201; Leisching P., l. cit., s. 163 n.

²² Jubany N., l. cit., s. 347 n.; por. Plöchl W., op. cit., s. 215.

²³ Plöchl W., op. cit., s. 215 n.

diecezjach oraz dla przygotowania materiałów na przyszły synod prowincjonalny. Kodeks nie wspomina o konferencjach wszystkich biskupów poszczególnych krajów; umieszczając wszakże w kan. 292 § 1 klauzulę: „o ile Stolica Apostolska nie zarządziła inaczej dla poszczególnych terytoriów” dopuszcza możliwość odbywania takich konferencji w miejsce konferencji w ramach prowincji. Biskupi Włoch mieli np. nadal odbywać konferencje według określonych okręgów różnych od prowincji kościelnych²⁴. Po ukazaniu się Kodeksu Stolica Apostolska zatwierdziła cały szereg konferencji biskupów o zasięgu krajowym czy narodowym²⁵. Istniejące konferencje odbiegały więc swym zasięgiem od przewidzianych i nakazanych przez prawo. O rozszerzeniu ich zasięgu zdecydowały wspólne poszczególnym krajom czy nawet większym terytoriom problemy, którym konferencje starały się sprostać²⁶. W praktyce doszło do tego, że w większości krajów powstały narodowe konferencje biskupów. Częściej także niż w odstępach pięcioletnich odbywały się z zasady ich zebrania; przeważnie co roku²⁷.

Instytucja konferencji przyjęła się również w krajach misyjnych. Papież Benedykt XV zalecał jedynie, by wikariusze i prefekci apostołscy zbierali się co pewien czas dla omówienia wspólnych problemów. Stopniowo jednak zebrania te przekształciły się w stałe konferencje²⁸.

W ostatnich latach coraz bardziej rozwija się międzynarodowa

²⁴ Przypomniała o tym Kongr. Konsystorialna w 1919 r. AAS 11 (1919) 72 n., 175—177; por. Hoffman R., l. cit., s. 8; Oesterle D., l. cit., s. 200; Leisching P., l. cit., s. 167 n.

²⁵ W 1923 r. uzyskały np. zatwierdzenie konferencje biskupów Portugalii i Australii (Leisching P., l. cit., s. 168). Cały szereg konferencji narodowych uzyskało aprobatę papieską w ostatnich latach przed Soborem Wat. II, np. Kanady i Meksyku w 1948 r., Szwajcarii w 1961 (Hoffman R., l. cit., s. 8; Leisching P., l. cit., s. 169). Konferencja episkopatu polskiego, którego pierwsze zebranie odbyło się w niepełnym składzie w 1916 r. (Jasiński W., *Zjazdy Episkopatu Polskiego*. W: Encyklopedia kościelna Nowodworskiego, t. 33, s. 225) obejmuje według uchwały 26 § 1 Pierwszego Polskiego Synodu Plenarnego z 1936 r. biskupów i ordynariuszy miejsca wszystkich obrządków.

²⁶ Houtart F., l. cit., 497 n.

²⁷ Tamże, s. 503.

²⁸ Hoffman R., l. cit., s. 7, 9. Konferencje biskupów i ordynariuszy powstały m. in. w Indiach, Indonezji, Korei, Japonii, na Filipinach i w kilkunastu krajach Afryki. Hoffman R., l. cit., s. 10—17; por. Oesterle D., l. cit., s. 204; Leisching P., l. cit., s. 170 n.

współpraca biskupów, która znajduje wyraz w sporadycznych zebraniach biskupów wielu krajów. Tak np. w 1958 r. odbyło się z inicjatywy Stolicy Apostolskiej zebranie biskupów wschodniej i południowo-wschodniej Azji w Manili, w 1961 r. zebranie biskupów krajów Afryki o urzędowym języku angielskim²⁹. Powstały też stałe konferencje biskupów o charakterze międzynarodowym. Do takich w pierwszym rzędzie należy Rada Episkopatu Ameryki Łacińskiej (w skrócie CELAM), powołana z inicjatywy Piusa XII w 1955 r. Stały sekretariat tej Rady z siedzibą w Bogocie reprezentuje konferencje biskupów 27 krajów Ameryki Południowej i Środkowej, wchodzące w jej skład. Co roku odbywają się zebrania przedstawicieli hierarchii kościelnej tych krajów³⁰. Od 1960 r. istnieje również konferencja biskupów Ameryki Środkowej i Panamy³¹. Ponadto coraz szersze kręgi zatacza w ostatnich latach współpraca konferencji biskupów różnych krajów z krajami misyjnymi, wyrażająca się w udzielaniu tym ostatnim wszechstronnej pomocy. Nie jest ona jednak ujęta w stałe formy organizacyjne³².

Natomiast narodowe konferencje biskupów wielu krajów wykształciły własną, stałą organizację, dostosowaną do konkretnych warunków i potrzeb, która służy usprawnieniu ich działalności zmierzającej do bardziej owocnego wykonywania zadań pasterskich biskupów. Struktura organizacyjna i działalność tych konferencji jest w zasadzie normowana ich własnymi statutami³³.

Według prawa kodeksowego konferencje biskupów nie posiadają władzy prawodawczej³⁴. Uchwały ich w odróżnieniu od postanowień synodów nie są więc prawem obowiązującym na terytorium, którego biskupi wspólnie je podejmują. Moc prawa mogą uzyskać tylko wówczas, gdy poszczególni biskupi ogłoszą je w swoich diecezjach jako prawo. Istnieją jednak w Kodeksie dwa wyjątki od tej ogólnej zasady. Mianowicie na mocy kan. 1507 § 1 i 1909 § 1 konferencje biskupów prowincji mogą na

²⁹ Leisching P., l. cit., s. 170 n.; Hoffman R., l. cit., s. 20 n.

³⁰ Houtart F., l. cit., s. 513—532; Hoffman R., l. cit., s. 21—23; Leisching P., l. cit., s. 170.

³¹ Leisching P., l. cit., s. 170.

³² Hoffman R., l. cit., s. 21, 24—28.

³³ Houtart F., l. cit., s. 504—9; Leisching P., l. cit., s. 171 n.

³⁴ Coronata M., op. cit., s. 436; Eichmann E. — Mörsdorf K., *Lehrbuch des Kirchenrechts*, I, Paderborn 1963⁸, s. 383; Jone H., *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, I, Paderborn 1950, s. 257; Lalmant M., l. cit., kol. 1175; Oesterle D., l. cit., s. 203 n.; Hoffman R., l. cit., s. 18 n.

równi z synodami prowincjonalnymi określać w sposób obowiązujący na danym terytorium wysokość opłat za akty jurysdykcji dobrowolnej, wykonywanie reskryptów papieskich, z okazji udzielania sakramentów i sakramentaliów oraz z tytułu kosztów sądowych. Dekret Kongregacji Konsystorialnej z 1963 r. upoważnia natomiast narodowe konferencje biskupów do określenia w sposób wiążący w walucie obowiązującej w danym kraju równowartości sumy 66000 franków szwajcarskich, do wysokości której to sumy ordynariusze miejsca mogą dokonywać alienacji majątku kościelnego³⁵. Postanowienia konferencji stosownie do kan. 1507 § 1 i Dekretu z 1963 r. nabierają mocy obowiązującej dopiero po ich zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską.

Uprawnienia te pozostają oczywiście na marginesie zasadniczej funkcji konferencji biskupów, jaką jest współpraca i wzajemna pomoc w wykonywaniu pasterskich zadań biskupów. Uchwały konferencji w tym zakresie nie podlegają zatwierdzeniu Stolicy Apostolskiej, która wyrażała jedynie życzenie, by ją informowano o ważniejszych sprawach omawianych na konferencjach i o uchwałach przez nie podejmowanych³⁶.

II. Organizacja prawna Konferencji Biskupów

Soborowa Konstytucja o liturgii przyznała konferencjom biskupów szereg uprawnień odnośnie do kierowania liturgią, zanim została określona ich struktura prawna. Konstytucja nie używa wprawdzie terminu „konferencje” na określenie właściwej w sprawach liturgii władzy terytorialnej, lecz sformułowania „competentes varii generis territoriales episcoporum coetus legitime constitutos”³⁷, ale według powszechnego zdania, potwierdzonego przez sprawozdawcę soborowego tej Konstytucji sformułowanie to odnosi się przede wszystkim do istniejących już w wielu krajach narodowych konferencji biskupów, ponadto zaś do synodów plenarnych i prowincjonalnych³⁸. Pojęcie kompetentnej władzy te-

³⁵ AAS 55 (1963) 656; por. Sołtyszewski S., *Konferencje biskupów*, Prawo kanoniczne 10 (1967) nr 3—4, s. 39.

³⁶ Lalmant M., l. cit., kol. 1175.

³⁷ *Konstytucja o liturgii świętej*, 22 § 2 (dalej cyt. w skr. KL).

³⁸ Gordon I., *Constitutio de sacra liturgia et canones 1256—1257*, Periodica de re morali canonica liturgica, 54 (1965) 546; por. Bezac R., *Les conférences épiscopales nationales*, Revue de droit canonique 15 (1965) 305 n.; Bonet M., *The Episcopal Conference*, Concilium 1 (1965) nr 8, s. 29 (wyd. ang.); Leisching P., l. cit., s. 173.

rytorialnej i kompetentnych terytorialnych zgromadzeń czy konferencji biskupów wyjaśniły dokładniej dokumenty wprowadzające w życie Konstytucję o liturgii. Według motu proprio *Sacram Liturgiam* z 25 I 1964 r. pod pojęciem tym należy rozumieć narodowe konferencje biskupów, w których mają brać udział osoby wymienione w kan. 292, a ponadto mogą być do nich powołani także biskupi koadiutorzy i pomocniczy³⁹. Instrukcja *Inter Oecumenici* z 26 IX 1964 r. określa natomiast, że uprawnione do podejmowania decyzji w sprawach liturgi są: a) konferencje wszystkich biskupów danego narodu, b) konferencje biskupów albo biskupów i innych ordynariuszy miejscowych większej liczby narodów, które już zostały prawnie ustanowione, względnie które za zgodą Stolicy Apostolskiej zostaną ustanowione w przyszłości⁴⁰. W konferencjach tych mają brać udział biskupi rezydencjalni, opaci i prałaci udzielni, wikariusze i prefekci apostołscy, administratorzy apostołscy i wszyscy inni ordynariusze miejsca z wyjątkiem wikariuszy generalnych. Biskupi koadiutorzy i pomocniczy mogą być powołani za zgodą większości uprawnionych do głosu⁴¹. Prawomocne decyzje podejmują konferencje większością dwóch trzecich głosów w tajnym głosowaniu⁴². Postanowienia tych dokumentów w odniesieniu do organizacji i sposobu podejmowania decyzji miały charakter tymczasowy i utraciły moc z chwilą wejścia w życie Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele⁴³.

Zasadnicze znaczenie dla konferencji biskupów posiada Dekret *Christus Dominus*, który podaje podstawowe normy prawne, określające pojęcie, organizację i władzę konferencji⁴⁴. W okresie przygotowawczym do Soboru opracowano oddzielny schemat *De episcoporum coetu seu de conferentia*⁴⁵. Został on następnie włączony do schematu *O biskupach i zarządzie diecezji* jako jego rozdział III, zatytułowany „Narodowe konferencje biskupów”⁴⁶.

³⁹ Motu proprio *Sacram Liturgiam*, X, AAS 56 (1964) 146.

⁴⁰ Instr. *Inter Oecumenici*, AAS 56 (1964) 877—900, n. 23.

⁴¹ Tamże, n. 24.

⁴² Tamże, n. 28.

⁴³ Odpowiedź Papieskiej Komisji do interpretacji Dekretów Soboru Wat. II z 28 X 1965 r., zatwierdzona przez pap. Pawła VI 5 II 1968 r. AAS 60 (1968) 361 n.

⁴⁴ DB 37—38; por. Bonet M., l. cit., s. 27.

⁴⁵ *Il Concilio Vaticano II. Cronache del Concilio Vaticano II edite da „La Civiltà Cattolica” a cura di Giovanni Caprile SI*, t. I cz. 2, Romae, s. 332 (dalej cyt. w skr. II Concilio Vat. II).

⁴⁶ Tamże, t. 3, s. 255 n.

Dyskusja soborowa nad tym rozdziałem odbyła się w dniach 12—15 listopada 1963 r. na 65 do 68 kongregacjach generalnych. W dyskusji, w której zabierało głos 33 ojców soborowych, zgłoszono cały szereg wniosków i poprawek do schematu⁴⁷. Tekst całego schematu przerezegowany stosownie do postulatów uzyskał aprobatę ogromnej większości ojców soborowych w głosowaniu 1 X 1965 r., a 20 X 1965 r. został uroczystie ogłoszony jako Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, zaczynający się od słów *Christus Dominus*⁴⁸. Jego postanowienia obowiązują od 11 X 1966 r.⁴⁹ W ujęciu Dekretu konferencje biskupów stanowią jedną z form współpracy biskupów, która nie zastąpiła bynajmniej innych, istniejących w Kościele od dawna, jak synody plenarne i prowincjonalne⁵⁰.

Stosownie do Dekretu *Christus Dominus* „Konferencja biskupów jest jakby zespołem, w którym zwierzchnicy duchowni danego narodu czy terytorium łącznie wykonują swe pasterskie zadania dla pomnożenia dobra, udzielanego ludziom przez Kościół, głównie przez odpowiednio przystosowane do bieżących okoliczności czasu formy i sposoby apostołatu”⁵¹. Powyższy tekst nie jest bynajmniej ścisłą definicją konferencji; jest on raczej wskazaniem ich natury, celu i zadań. Dekret stosuje w odniesieniu do konferencji biskupów jednolitą terminologię; posługuje się konsekwentnie terminem „konferencje biskupów” (*Conferentiae episcoporum*)⁵², z pominięciem bliższego określenia „narodowe”, które

⁴⁷ Tamże, s. 256—270.

⁴⁸ Tamże, t. 4, s. 363 n.; por. Bezac R., l. cit., s. 317; Jubany N., l. cit., s. 351—354; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 33—35.

⁴⁹ Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (dalej cyt. w skrócie: MP ES), AAS 58 (1966) 757 n.; por. Sołtyśzewski S., l. cit., s. 35.

⁵⁰ DB 36; por. Leitmaier Ch., l. cit., s. 78; Munier Ch., l. cit., s. 645.

⁵¹ DB 38, 1. Tekst polski podają według urzędowego tłumaczenia dokumentów soborowych w: Sobór Watykański II, Poznań 1968.

⁵² *Il Concilio Vat. II*, t. 4, s. 363; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 30.

⁵³ Terminu tego używają też inne dokumenty soborowe, jak *Dekret o formacji kapłańskiej* (dalej cyt. DFK), n. 1, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* (dalej cyt. DWCH), wstęp, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła* (dalej cyt. DM), n. 16, 20, 31, *Dekret o postudzie i życiu kapłanów* (dalej cyt. DK), n. 21, oraz w dokumentach papieskich okresu soborowego i posoborowego; termin ten występuje także w kan. 250 obok „coetus”. Wcześniej od DB ogłoszone KL (22 § 2) i KK (*Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, 23) posługują się na określenie konferencji słowem „coetus”. Postulat zastosowania jednolitej terminologii wysuwał Hoffman R., l. cit., s. 32, przyp. 44.

znajdowało się w schemacie⁵⁴. Ogólne sformułowanie Dekretu obejmuje zróżnicowane rzeczywistości tak co do rozmiarów, jak też form organizacyjnych i metod działania⁵⁵. W pojęciu konferencji podanym przez Dekret mieszczą się zarówno konferencje biskupów jednego narodu czy państwa, jak i konferencje o mniejszym lub większym zasięgu od narodu względnie państwa.

Na mocy Dekretu *Christus Dominus* istniejące od dawna w wielu krajach konferencje biskupów stały się instytucjami prawa powszechnego, w krajach zaś, w których dotychczas nie było konferencji, biskupi mają je obecnie ustanowić⁵⁶. Obowiązek utworzenia konferencji ciąży także na ordynariuszach misyjnych⁵⁷. Biskupi zaś kraju czy narodu, w którym nie można ustanowić odrębnej konferencji, mają po zasięgnięciu zdania Stolicy Apostolskiej przyłączyć się do tej konferencji, która najbardziej odpowiada potrzebom apostołstwa ich narodu⁵⁸. Obowiązek utworzenia konferencji biskupów we wszystkich krajach uzasadnia Sobór z jednej strony faktem, że poszczególni biskupi często nie są w stanie wypełnić owocnie swych zadań, z drugiej — dowodami bardziej wydajnego apostołatu, jakimi wykazały się już istniejące konferencje⁵⁹.

Postanowienie Dekretu *Christus Dominus* o obowiązku utworzenia konferencji odnosi się do konferencji biskupów poszczególnych narodów czy krajów⁶⁰. Nie wyklucza to jednak możliwości organizowania konferencji opartych na innych zasadach; przeciwnie Dekret wyraźnie dopuszcza możliwość tworzenia za zgodą Stolicy Apostolskiej wspólnych konferencji przez biskupów kilku narodów, jeżeli wymagają tego szczególne okoliczności, do jakich zaliczyć można trudność utworzenia oddzielnych konferencji⁶¹. Za zezwoleniem Stolicy Apostolskiej mogą też być two-

⁵⁴ Stało się to zapewne na skutek krytycznych uwag pod adresem tego określenia zgłoszonych w debacie soborowej (*Il Concilio Vat. II*, t. 3, s. 258, 268). Określenie to występuje natomiast w innych, wcześniejszych dokumentach, jak Dekret Kongr. Konsyst. z 1963 r., *Motu proprio Pastorale munus*, I, 32 (AAS 56 (1964) 10) *Motu proprio Sacram Liturgiam*, X, *Motu proprio Apostolica Sollicitudo*, V, VI, VIII (AAS 57 (1965) 775—780).

⁵⁵ Munier Ch., l. cit., s. 646.

⁵⁶ DB 37; MP ES I, 41 § 1.

⁵⁷ DM 31.

⁵⁸ MP ES I, 41 § 3.

⁵⁹ DB 37.

⁶⁰ Por. Bonet M., l. cit., s. 29.

⁶¹ DB 38, 5; MP ES I, 41 § 3.

rzony międzynarodowe konferencje biskupów, obejmujące biskupów wielu krajów⁶².

W skład konferencji biskupów wchodzi wszyscy ordynariusze miejscowi danego terytorium niezależnie od ich przynależności obrządkowej — z wyjątkiem wikariuszy generalnych — biskupi koadiutorzy i pomocniczy oraz ci biskupi tytularni, którzy pełnią specjalne zadania powierzone im przez Stolicę Apostolską lub przez konferencję biskupów. Inni natomiast biskupi tytularni, a także legaci papiescy nie należą prawnie do konferencji⁶³. Dekret nie uwzględnił więc żądania niektórych ojców soborowych, by wszyscy biskupi danego terytorium byli pełnoprawnymi członkami konferencji⁶⁴.

Dekret *Christus Dominus* zawiera jedynie podstawowe, ogólne normy prawne dla organizacji i rozwoju konferencji biskupów⁶⁵. Natomiast każda konferencja ma opracować własne statuty, które winny określać w oparciu o ogólne normy prawne wewnętrzną strukturę organizacyjną konferencji i metody działania. Statuty te muszą przewidywać utworzenie odpowiednich organów konferencji⁶⁶. Opracowane statuty należy przedłożyć Stolicy Apostolskiej do przejrzenia⁶⁷. Konferencje biskupów, które posiadały własne statuty przed wprowadzeniem obowiązku ich opracowania, mają je obecnie dostosować do postanowień soborowych i również przesłać do wglądu Stolicy Apostolskiej⁶⁸. Większość konferencji posiada już własne statuty uznane przez Stolicę Apostolską — przeważnie w ostatnich latach — na stałe, czasowo lub na próbę⁶⁹. Ustanowienie norm określających organizację i działalność konferencji międzynarodowych należy do Stolicy Apostolskiej⁷⁰.

Wolę konferencji biskupów wyraża i sprawuje przysługującą jej władzę zebranie plenarne wszystkich uprawnionych człon-

⁶² MP ES I, 41 § 4.

⁶³ DB 38, 2; por. Bezac R., l. cit., s. 313 n.; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 36; Szwagrzyk T., l. cit., s. 161.

⁶⁴ Munier Ch., l. cit., s. 647.

⁶⁵ Por. Bonet M., l. cit., 27.

⁶⁶ DB 38, 3; MP ES I, 41 § 2.

⁶⁷ Ze sformułowania tekstu, który mówi o tym obowiązku (DB 38, 3, MP ES I, 41 § 2), zdaje się wynikać, że nie chodzi tu o zatwierdzenie statutów przez St. Ap., lecz tylko o ich przejrzenie. Por. Bezac R., l. cit., s. 311 n.; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 36 n.

⁶⁸ MP ES 41 § 2.

⁶⁹ Munier Ch., l. cit., s. 646; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 37.

⁷⁰ MP ES 41 § 4.

ków konferencji⁷¹. Decyzje prawnie wiążące podejmowane są większością dwóch trzecich głosów wszystkich członków, którym przysługuje głos stanowczy. Z prawa taki głos przysługuje jedynie ordynariuszom miejscowym i biskupom koadiutorom; pozostali zaś biskupi wchodzący w skład konferencji posiadają tylko głos doradczy, chyba że statut konferencji przyznaje im głos decydujący⁷².

Dla skuteczniejszego osiągnięcia celu konferencje biskupów powinny utworzyć odpowiednie organy. Dekret pozostawia zasadniczo konferencjom swobodę ich wyboru⁷³, wymieniając jedynie przykładowo jako organy konferencji: stałą radę biskupów, komisje biskupie i sekretariaty generalne⁷⁴. Wobec braku szczegółowych norm w tym przedmiocie określenie rodzajów, ilości oraz kompetencji i metod działania tych organów należy do konferencji w oparciu o ogólne normy dokumentów Soboru i Stolicy Apostolskiej. W praktyce sprawy te winny regulować statuty konferencji.

Konferencje biskupów mają w myśl postanowień Stolicy Apostolskiej powołać następujące komisje biskupie: komisję liturgiczną⁷⁵, komisję dla spraw misji katolickich⁷⁶, komisję do spraw właściwego rozmieszczenia kapłanów na danym terytorium i rozważania możliwości odstąpienia części kapłanów innym Kościołom oraz wykonania uchwał konferencji w tej sprawie⁷⁷, komisję ekumeniczną⁷⁸. Ponadto, o ile zachodzi potrzeba nowego rozgraniczenia diecezji, ma być w tym celu również utworzona specjalna komisja⁷⁹. Można też powołać komisję dla spraw opieki nad emigrantami i podróżnymi⁸⁰. Oczywiście konferencje biskupów stosownie do potrzeb mogą powoływać także inne komisje. W poszczególnych krajach zachodzą co do ilości komisji biskupich pewne zróżnicowania uwarunkowane potrzebami lokalnymi⁸¹. Konferencje posiadają przeważnie od 10 do 15 komisji⁸².

⁷¹ Munier Ch., l. cit., s. 647.

⁷² DB 38, 4; por. Sołtyśzewski S., l. cit., s. 36.

⁷³ Munier Ch., l. cit., s. 647.

⁷⁴ DB 38, 3.

⁷⁵ KL 44; Instr. *Inter Oecumenici*, 44.

⁷⁶ MP ES III, 9.

⁷⁷ MP ES I, 2.

⁷⁸ *Dyrektorium Sekretariatu dla Zjednoczenia Chrześcijan z 14 V 1967*, n. 7, AAS 59 (1967) 577.

⁷⁹ MP ES I, 12 § 1.

⁸⁰ MP ES I, 9.

⁸¹ Houtart F., l. cit., s. 505 n.

⁸² Munier Ch., l. cit., s. 648. W Hiszpanii jest — 11, w Stanach

Sekretariaty generalne poza wypełnianiem właściwych im zadań w konferencjach⁸³ mogą przyczyniać się do utrzymania łączności z innymi konferencjami, zwłaszcza krajów sąsiednich, poprzez wymianę informacji o pracach i uchwałach konferencji, wskazywanie zasadniczych problemów, grożących niebezpieczeństw i błędów⁸⁴.

Konferencje biskupów na terenach misyjnych winny w granicach większych terytoriów społeczno-kulturowych ściśle, organicznie niejako, łączyć się ze sobą w celu podejmowania zgodnych wysiłków zmierzających do poznania wartości duchowych danych narodów i włączenia ich do katolickiej jedności⁸⁵.

Porównanie postanowień soborowych o konferencjach biskupów z konferencjami o wykształconej formie organizacji z okresu przed-soborowego prowadzi do wniosku, iż Sobór nie stworzył zupełnie nowej instytucji, lecz tylko już istniejącej w niektórych krajach nadał moc obowiązującą w całym Kościele, udzielając im przy tym szerszych uprawnień, a wśród nich także ograniczonej władzy jurysdykcyjnej, aby mogła skutecznie sprostać nowym zadaniom.

III. Zadania i władza Konferencji Biskupów

Współpraca biskupów w ramach konferencji ma na celu bardziej skuteczne wypełnianie zadań ich urzędu pasterskiego, które tak dobitnie określił Sobór Watykański II, a które odnoszą się nie tylko do powierzonych im diecezji — Kościołów lokalnych, choć do tych przede wszystkim, lecz także do całego Kościoła. W myśl nauki Soboru wszyscy biskupi mają obowiązek głosić Ewangelię, umacniać i strzec jedności wiary oraz wspólnej dyscypliny całego Kościoła, popierać wszelką działalność wspólną całemu Kościołowi, szczególnie zmierzającą do wzrostu wiary⁸⁶. Do dobra Kościoła powszechnego przyczyniają się biskupi przez

Zjednoczonych — 15, we Francji — 16 (Houtart F., l. cit., s. 505 n.), w Polsce — 21 (Choromański Z., *Z dziejów i prac Konferencji Episkopatu Polski*, Ateneum Kapłańskie 69 (1966) 163; por. Sołtyszewski S., l. cit., s. 38).

⁸³ Por. Houtart F., l. cit., s. 508.

⁸⁴ MP ES I, 41 § 5; por. Sołtyszewski S., 38 n.

⁸⁵ DM 22; MP ES III, 18; por. Sołtyszewski S., l. cit., s. 36.

⁸⁶ KK 23; DB 4—6; por. Veillot P., *Zasadnicze idee Dekretu soborowego o pasterskiej funkcji biskupów*, Ateneum Kapłańskie 69 (1966) 140 n.

dobrze zarządzanie własnymi Kościołami⁸⁷, ale oprócz tego są zobowiązani do podejmowania wspólnych działań na rzecz Kościoła. Współdziałanie biskupów na konferencjach ma obejmować m. in. sprawy wychowania chrześcijańskiego⁸⁸, duchowej, naukowej i duszpasterskiej formacji kapłanów⁸⁹, sprawy uniwersytetów katolickich⁹⁰, zagadnienia opieki społecznej dla duchowieństwa⁹¹, duszpasterstwa specjalnego, obejmującego wiernych, którzy znajdują się w szczególnych warunkach życiowych (uchodźcy, emigranci, podróżni)⁹², kierowania środkami społecznego przekazywania myśli⁹³, świadczenia pomocy dla misji⁹⁴.

Upoważnienie konferencji biskupów do zajmowania się tak szerokim zakresem spraw wyłoniło ważny z punktu widzenia prawnego problem mocy obowiązującej uchwał konferencji, czy i w jakich wypadkach uchwały te mają posiadać moc prawa. Problem ten pojawił się już przy opracowywaniu schematu o konferencjach, a następnie był żywo dyskutowany podczas obrad soborowych. Pierwotny schemat o konferencjach biskupów przyznawał ich decyzjom tylko moc moralną, a nie prawną. Moc prawa mogli im nadać poszczególni biskupi w swoich diecezjach⁹⁵. Projekt ten uległ zmianie w czasie dalszych prac przygotowawczych. Soborowy schemat o biskupach i zarządzie diecezji, do którego włączono schemat o konferencjach przewidywał już przyznanie im decyzjom mocy prawa w określonych wypadkach. W czasie debaty soborowej zaznaczyła się w odniesieniu do tego zagadnienia wyraźna różnica zdań. Pewna część ojców soborowych wypowiedziała się stanowczo przeciwko nadaniu postanowieniom konferencji mocy prawnej, uważając, iż przyznanie konferencjom władzy prawodawczej ograniczałoby uprawnienia poszczególnych biskupów⁹⁶. Niektórzy natomiast byli zdania, że schemat przyznaje konferencjom zbyt mały zakres władzy, nie wystarczający do wypełnienia zadań i opowiadali się za jej rozszerzeniem⁹⁷. Większość zabierających głos w debacie go-

⁸⁷ KK 23.

⁸⁸ DWCH, wstęp.

⁸⁹ DK 19; DFK 1, 7, 22; DM 20.

⁹⁰ DWCH 10.

⁹¹ DK 21.

⁹² DB 18.

⁹³ *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, 21.

⁹⁴ DM 31.

⁹⁵ *Il Concilio Vat. II*, t. 1, cz. 2, s. 332.

⁹⁶ Tamże, t. 3, s. 256 n., 261 n., 264.

⁹⁷ Tamże, s. 264, 268, 270.

dziła się na udzielenie konferencjom władzy, z pewnymi jednak zastrzeżeniami. Domagano się mianowicie ograniczenia tej władzy do wypadków ściśle określonych przez Sobór lub papieża, podejmowania decyzji z mocą prawa większością kwalifikowaną trzech czwartych, a nawet jednogłośnie, wreszcie zatwierdzania ich przez papieża⁹⁸. Podkreślano też, że konferencje nie mogą stanowić władzy pośredniej między biskupem a papieżem⁹⁹.

Ostateczny tekst ogłoszony w Dekresie *Christus Dominus*, a wyrażający wolę ogromnej większości ogranicza moc prawną uchwał konferencji do wypadków określonych: 1° przez prawo powszechne, 2° przez specjalne zarządzenie Stolicy Apostolskiej wydane z własnej inicjatywy lub na prośbę konferencji. Moc prawna postanowień konferencji uzależniona jest jeszcze od podjęcia ich przez przynajmniej dwie trzecie uprawnionych jej członków z głosem stanowczym oraz od uprzedniego ich uznania przez Stolicę Apostolską. Wymagana jest przy tym szczególnego rodzaju większość kwalifikowana, mianowicie dwóch trzecich głosów wszystkich uprawnionych do głosu, a nie tylko tych, którzy uczestniczą w posiedzeniu¹⁰⁰.

Postanowienie soborowe odnośnie do władzy konferencji biskupów stanowi pewnego rodzaju kompromis pomiędzy dwiema skrajnymi tendencjami: jedną — domagającą się udzielenia konferencjom szerokiej władzy prawodawczej i drugą — sprzeciwiającą się przyznaniu im władzy¹⁰¹. Konferencje otrzymały wprawdzie władzę stanowienia prawa, ale zacieśnioną do pewnych tylko, ściśle określonych wypadków¹⁰². Z władzy tej mogą one korzystać jedynie na swych plenarnych posiedzeniach, nie mogą jej natomiast delegować komisjom biskupim¹⁰³. Nie bez wpływu na te ograniczenia była zapewne potrzeba respektowania wewnętrznej autonomii biskupów¹⁰⁴.

⁹⁸ Tamże, s. 110, 194, 256—259, 262, 265, 268.

⁹⁹ Tamże, s. 257 n.

¹⁰⁰ DB 38, 4; por. Bezac R., l. cit., s. 316; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 42.

¹⁰¹ Veulliot P., l. cit., s. 146.

¹⁰² Por. Bezac R., l. cit., s. 314 n.; Munier Ch., l. cit., s. 646; Mörsdorf K., *Die hierarchische Verfassung der Kirche insbesondere der Episkopat*, Archiv für katholisches Kirchenrecht 134 (1965) 92; Sołtyśzewski S., l. cit., s. 42.

¹⁰³ Odpowiedź Posoborowej Komisji do koordynacji prac i interpretacji dekretów soborowych z 24 V 1966, zatwierdzona przez pap. Pawła VI 10 VI 1966 r. AAS 60 (1968) 361 n.

¹⁰⁴ Por. Bonet M., l. cit., s. 28; Szwagrzyk T., l. cit., s. 161.

Najwcześniej i to jeszcze przed ogłoszeniem Dekretu *Christus Dominus* konferencje biskupów uzyskały władzę kierowania w ustalonych przez prawo granicach liturgią — obok Stolicy Apostolskiej i biskupów¹⁰⁵. Są one w szczególności uprawnione w tym podmiocie do decydowania o wprowadzeniu i zakresie języka narodowego w liturgii, do zatwierdzania tłumaczeń tekstów liturgicznych na język narodowy i skomponowanych do nich melodii, do przystosowywania obrzędów, sprzętów i szat liturgicznych do tradycji i ducha narodu, do wprowadzania nowych sakramentaliów, określania postawy obowiązującej wiernych przy przyjmowaniu Komunii, stanowienia o używaniu w kościołach innych niż organy instrumentów muzycznych¹⁰⁶.

Z innych ważniejszych — poza dziedziną liturgii — uprawnień wymienić należy prawo do decydowania o ustanowieniu stałego diakonatu¹⁰⁷, wydawania norm określających formację duchową i umysłową, sposób życia, strój i uposażenie stałych diakonów¹⁰⁸, norm o właściwym rozmieszczeniu kleru¹⁰⁹, o jego uposażeniu¹¹⁰, o działaniu rad kapłańskich i duszpasterskich¹¹¹, prawo przeniesienia dni pokuty i zamiany abstynencji i postu w całości lub części na inne formy pokuty¹¹².

Władza konferencji biskupów udzielona im do określonych zadań jest prawdziwą władzą prawodawczą¹¹³. Wskazują na to sformułowania odnośnych dokumentów Soboru i Stolicy Apostolskiej, które stanowią, że konferencje mogą lub powinny ustalać normy, zarządzenia (*normas, ordinationes edere, statuere*)¹¹⁴, wydawać dekryty (*decreta ferre*)¹¹⁵, stanowić prawa (*leges fa-*

¹⁰⁵ KL 22 § 2.

¹⁰⁶ KL 36 § 2, 39, 40, 44, 54, 63, 77, 79, 128; Instr. *Inter Oecumenici*, 42, 57; Instr. *Tres abhinc annos* z 1967 r., 23, 28, AAS 59 (1967) 442—448; Instr. *Eucharisticum Mysterium*, 34, AAS 59 (1967) 539—573; Instr. *Musicam sacram*, 55—58, 62, AAS 59 (1967) 316—318; por. Gordon I., l. cit., s. 547, 552; Oqueta J., *Las Asambleas episcopales en la Instrucción Litúrgica*, Revista Espanola de Derecho Canonico 20 (1965) 354 n.

¹⁰⁷ KK 29; DM 16.

¹⁰⁸ Motu proprio *Sacrum diaconatus ordinem*, n. 7, 20, 26, 27, 31, AAS 59 (1967) 699—703.

¹⁰⁹ MP ES I, 2.

¹¹⁰ MP ES I, 5, 8.

¹¹¹ MP ES I, 17 § 1.

¹¹² Konst. *Paenitemini*, n. VI § 1, AAS 58 (1966) 184.

¹¹³ Gordon I., l. cit., s. 554; Mörsdorf K., l. cit., s. 92; Soltyśzewski S., l. cit., s. 42.

¹¹⁴ DM 32; MP ES I, 2, 8; Konst. *Paenitemini*, l. cit., s. 183; Motu proprio *Sacrum diaconatus ordinem*, n. 20.

¹¹⁵ Motu proprio *Sacram Liturgiam*, IX.

ciant)¹¹⁶. W wypadku wydania przez konferencję decyzji mocą władzy prawodawczej obowiązują one jako prawo wszystkich, których dotyczy¹¹⁷. Należy oczekiwać, że zakres władzy konferencji będzie nadal stopniowo zwiększany.

Oprócz decyzji ściśle wiążących konferencje mogą, a niekiedy powinny podejmować uchwały, które nie będąc prawem rodzą jednak zobowiązania natury moralnej oraz ustalać wytyczne i wydawać zalecenia nie obowiązujące nawet moralnie¹¹⁸. Mają więc konferencje i to w znacznie szerszym niż przed Soborem zakresie charakter zgromadzeń konsultatywnych. Ponadto w myśl postanowień soborowych i posoborowych pełnią w niektórych sprawach funkcję organów doradczych Stolicy Apostolskiej. I tak mają np. przedstawiać jej uzgodnione wnioski co do właściwego rozgraniczenia diecezji i prowincji kościelnych¹¹⁹, wyrażać opinię w sprawie tworzenia prałatur udzielnych dla specjalnych zadań pastoralnych czy misyjnych¹²⁰, przy powoływaniu biskupów na członków Kongregacji¹²¹, przedstawiać kandydatów na biskupów¹²². Również kongregacje i urzędy Stolicy Apostolskiej przed podjęciem pewnych decyzji mają obowiązek zasięgać zdania właściwych konferencji biskupów i współpracować ze wszystkimi konferencjami¹²³. Konferencje wybierają także swych przedstawicieli na synod biskupów, który stanowi organ doradczy papieża¹²⁴.

W związku z władzą konferencji biskupów pozostaje problem określenia natury tej władzy. Chodzi mianowicie o odpowiedź, czy jest to władza zwyczajna czy delegowana, czy też stanowi ona szczególnie rodzaj władzy, którego nie uwzględnia kodeksowy podział władzy (kan. 197 § 1). Wobec braku urzędowego rozstrzygnięcia tej kwestii poglądy autorów są podzielone.

¹¹⁶ Motu proprio *Sacrum diaconatus ordinem*, n. 7.

¹¹⁷ Por. Jubany N., l. cit., s. 361.

¹¹⁸ Bonet M., l. cit., s. 27; Jubany N., l. cit., s. 361 n.; Szwaagrzyk T., l. cit., s. 161.

¹¹⁹ DB 24, 41; MP ES I, 42.

¹²⁰ MP ES I, 4.

¹²¹ DM 29; Motu proprio *Pro comperto sane* z 6 VIII 1967, n. IV, AAS 59 (1967) 883.

¹²² MP ES I, 10.

¹²³ Konst. *Regimini Ecclesiae universae* z 15 VIII 1967, AAS 59 (1967) 901, 905, 910 n., 915.

¹²⁴ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. II, V, AAS 57 (1965) 777 n.; *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae* z 8 XII 1966, art. 6 § 1, 1°, AAS 59 (1967) 94.

P. Leisching, opierając się na określeniu władzy zwyczajnej i delegowanej podanym w kan. 197 § 1, który władzę zwyczajną nazywa władzę z samego prawa związaną z urzędem kościelnym, a władzę delegowaną — władzę udzieloną osobie, stwierdza, iż władza konferencji biskupów, chociaż jest im udzielona przez prawo, nie jest jednak władzą zwyczajną, ponieważ konferencje są jedynie zebraniem, a nie zespołami osób posiadającymi zdolność prawną; nie mają też charakteru urzędu kościelnego i nie stają się nim przez otrzymanie jurysdykcji. W konsekwencji Leisching przyjmuje, że władza konferencji jest władzą delegowaną przez prawo w poszczególnych wypadkach¹²⁵. Pogląd ten podzielają Willibald Plöchl¹²⁶ i Inge Gampl¹²⁷.

Zupełnie odmienne, a zarazem odosobnione stanowisko w kwestii natury władzy konferencji biskupów zajmuje Charlotte Leitmaier. Jej zdaniem władza konferencji nie mieści się ani w pojęciu władzy zwyczajnej ani delegowanej, lecz stanowi odrębny rodzaj władzy, który nazywa władzą kolegiąlną. Nie wchodząc w rozważania na temat pojęcia władzy kolegiąlnej, należy zaznaczyć, iż zdaniem Leitmaier władza ta, choć nie jest uwzględniona przy podziale władzy w kan. 197 § 1, to jednak występuje w kodeksie prawa kanonicznego jako władza przysługująca soborowi i synodom. Władza kolegiąlna według Leitmaier jest sprawowana na soborze, synodzie biskupów, synodach plenarnych i prowincjalnych, konferencjach biskupów w ścisłym znaczeniu, a nawet na konferencjach nieformalnych, jakie odbywali biskupi podczas Soboru. Żadna z tych instytucji nie ma charakteru urzędu, stąd też ich władzy nie można zaliczyć do zwyczajnej. Nie można także — zdaniem Leitmaier — uznać podziału władzy w kan. 197 § 1 za wyczerpujący, gdyż nie uwzględnia on władzy kolegiąlnej¹²⁸.

Poglądów Leitmaier na naturę władzy konferencji biskupów nie można uznać za przekonywujące i w pełni uzasadnione. Świadczy o tym choćby polemika, jaką wywołały¹²⁹. Pomijając

¹²⁵ Leisching P., l. cit., s. 178 n.

¹²⁶ Plöchl W., *Zur Diskussion über den Rechtscharakter der Bischofskonferenz*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 17 (1966) 63 n.

¹²⁷ Gampl I., *Zur Diskussion um Status und Gewalt der Bischofskonferenzen*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 17 (1966) 412.

¹²⁸ Leitmaier Ch., l. cit., s. 65—67.

¹²⁹ Por. Leisching P., *Bischofskonferenz*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 17 (1966) 81—84; Gampl I., l. cit., s. 395—408.

fakt nieuzasadnionego przypisywania władzy synodowi biskupów i nieformalnym konferencjom biskupów, które żadnej władzy jurysdykcyjnej nie posiadają, nie można się zgodzić z twierdzeniem sprzecznym ze zdaniem ogółu kanonistów¹³⁰, jakoby podział władzy w kan. 197 § 1 był nieadekwatny. Dla określenia natury władzy konferencji biskupów nie ma potrzeby uciekać się do podważania autentycznego podziału władzy. Władza, której Leitmaier nadaje miano kolegialnej, nie różni się bowiem naturą od władzy zwyczajnej i delegowanej. I zwyczajna i delegowana władza może według prawa kanonicznego być wykonywana albo przez pojedyncze osoby fizyczne albo przez zespoły osób fizycznych. Władza kolegialna, o którą tu chodzi jest zatem niczym innym jak tylko zespołowym, kolegialnym wykonywaniem bądź władzy zwyczajnej bądź delegowanej, określonym w kan. 101 dla kolegialnych osób prawnych i w kanonach 205 i 207 § 3 dla zespołów osób fizycznych nie posiadających osobowości prawnej¹³¹.

Są także autorzy, którzy nie wdając się w szczegółową analizę pojęć, ani nie podając racji dla uzasadnienia swojego stanowiska, zaliczają władzę konferencji biskupów do władzy zwyczajnej. M. Bonet uważa to za rzecz oczywistą¹³². Podobnie utrzymuje Ch. Munier, którego zdaniem władza konferencji nie jest ani sumą uprawnień jej członków, ani władzą delegowaną przez Stolicę Apostolską, ale zwyczajną i własną władzą kolegialną wykonywaną w łączności z papieżem i przez niego uznaną¹³³. Wydaje się, iż stanowisko takie można obecnie przyjąć za uzasadnione z tego względu, że konferencje biskupów w obecnej strukturze prawnej mają charakter organów stałych¹³⁴, a zatem odpowiadają pojęciu urzędu kościelnego z kan. 145 § 1, podobnie jak kapituły katedralne czy kolegium kardynałów¹³⁵. Również podobieństwo, jakie zachodzi pomiędzy konferencjami biskupów a synodami plenarnymi i prowincjonalnymi¹³⁶, których władzę

¹³⁰ Por. Michiels G., *De potestate ordinaria et delegata*, Parisiis 1964, s. 140; Bender L., *Potestas ordinaria et delegata*, Romae 1957, s. 18; Leisching P., *Der Rechtscharakter der Bischofskonferenz*, l. cit., s. 178; Gampl I., l. cit. s. 395, 400. s. 178; Gampl I., l. cit., s. 395, 400.

¹³¹ Por. Gampl I., l. cit., s. 392 n.

¹³² Bonet M., l. cit., s. 29.

¹³³ Munier Ch., l. cit., s. 648.

¹³⁴ Por. Veuillot P., l. cit., s. 146.

¹³⁵ Por. Michiels G., *Principia generalia de personis in Ecclesia*, Parisiis 1955, s. 425 n.

¹³⁶ Por. Jubany N., l. cit., s. 362.

zalicza się do władzy zwyczajnej¹³⁷ przemawia za słusnością poglądu uznającego władzę konferencji za zwyczajną.

IV. Problem osobowości prawnej Konferencji Biskupów

Konferencje biskupów istniejące stosownie do kan. 292 czyli okresowe zebrania biskupów prowincji, jak również konferencje biskupów poszczególnych krajów, jakie powstawały przed i po kodeksie obok prawa powszechnego (*praeter ius commune*) oraz konferencje o międzynarodowym zasięgu nie miały władzy podejmowania prawnie wiążących decyzji, nie były też osobami prawnymi w znaczeniu prawa kanonicznego, ponieważ nie udzielało im osobowości prawnej ani samo prawo ani specjalne akty władzy kościelnej, ustanawiające względnie zatwierdzające konferencje.

Zmiana stanu prawnego konferencji biskupów w wyniku wprowadzenia obowiązku utworzenia konferencji w każdym kraju i udzielenia im ograniczonej władzy jurysdykcyjnej skłania kanonistów do zbadania, czy obecne konferencje biskupów są, czy też nadal nie są osobami prawnymi. Szczegółowo zajmuje się tym problemem P. Leisching¹³⁸. Wychodząc ze stwierdzenia, że pod pojęciem „*coetus*”, którego kan. 250 § 4 i niektóre dokumenty soborowe używają na określenie konferencji biskupich, kanoniści rozumieją związki osób nie mające osobowości prawnej, uważa, iż według obowiązującego prawa¹³⁹ konferencjom biskupów nie przysługuje zasadniczo charakter osoby prawnej. Fakt jednak, że konferencje otrzymały pewien zakres władzy jurysdykcyjnej decyduje zdaniem Leischinga o nadaniu im tym samym charakteru kolegiальной osoby prawnej dlatego, że podmiotem władzy delegowanej, do której zalicza władzę konferencji biskupów, może być według niego poza osobą fizyczną tylko osoba prawna. Konferencje stają się osobami prawnymi wyłącznie w tym celu, by mogły otrzymać i wykonać władzę delegowaną. Zakres władzy konferencji i ich charakter jako kolegiálních osób prawnych uzależniony jest od pełnomocnictwa (delegacji). Innych praw osób prawnych konferencje nie posiadają i dlatego brak im zasadniczo osobowości prawnej. Nadać by ją mogły w poszczególnych wypadkach specjalne akty kompetentnej władzy¹⁴⁰.

¹³⁷ Por. Michiels G., *De potestate ordinaria et delegata*, s. 135.

¹³⁸ Leisching P., l. cit., s. 162—182.

¹³⁹ Artykuł Leischinga ukazał się przed ogłoszeniem DB.

¹⁴⁰ Leisching P., l. cit., s. 177—182.

Ze stanowiskiem Leischinga całkowicie zgadza się W. Plöchl¹⁴¹. Również Ch. Leitmaier i I. Gampl utrzymują, że dotychczas konferencje biskupów nie mają jeszcze osobowości prawnej. Nie zgadzają się one jednak z twierdzeniem Leischinga, że delegowanie władzy konferencjom decyduje o nadaniu im w zakresie tej władzy charakteru osoby prawnej, ponieważ władzę delegowaną mogą otrzymywać według prawa kanonicznego nie tylko osoby fizyczne lub moralne, lecz także zespoły osób fizycznych nie mające osobowości prawnej. Zdaniem Leitmaier konferencje nie mają osobowości prawnej, gdyż ani mocą prawa bożego czy kościelnego, ani też specjalnym aktem kompetentnej władzy nie zostały dotychczas ukonstytuowane jako osoby prawne. Powstanie osoby prawnej w sposób pośredni (*implicite*) w drodze delegacji władzy prawodawczej uważa za niemożliwe. Przyznaje jednak, że w wyniku utworzenia stałych sekretariatów i wykształcenia organizacji istnieje coraz więcej przesłanek za nadaniem konferencjom osobowości prawnej¹⁴³. Gampl wykazuje, że według kodeksu prawa kanonicznego cały szereg zespołów osób fizycznych, nie będących osobami prawnymi, posiada władzę delegowaną, a nawet zwyczajną. Zalicza do nich m. in. kapituły zakonne, które są jedynie organami osób prawnych, zakonu czy prowincji, kolegia sędziów kościelnych, sobory i synody plenarne i prowincjalne. Kodeks podaje też w kan. 205 zasady kolegialnego wykonywania władzy delegowanej przez osoby fizyczne, które nie stanowią osoby moralnej¹⁴⁴. Stanowisko Gampl nie jest zresztą odosobnione¹⁴⁵.

Odmienny pogląd w kwestii osobowości prawnej konferencji biskupów wypowiada ks. S. Sołtyszewski, który twierdzi, że Dekret *Christus Dominus* „eryguje nową osobę moralną kolegialną w Kościele”¹⁴⁶, uważając to niejako za rzecz oczywistą. Tymczasem, jak wynika z przedstawionych wyżej poglądów, sprawa ta nie jest bynajmniej uważana za definitywnie rozstrzygniętą.

Niemniej wydaje się istnieć możliwość uzasadnienia poglądu, iż konferencje biskupów ukształtowane w myśl Dekretu *Christus Dominus* są osobami prawnymi. Osobowość prawna może być

¹⁴¹ Plöchl W., l. cit., s. 63.

¹⁴² Leitmaier Ch., l. cit., s. 65, przyp. 10; Gampl I., l. cit., s. 391.

¹⁴³ Leitmaier Ch., l. cit., s. 75.

¹⁴⁴ Gampl I., l. cit., s. 391—393, 412.

¹⁴⁵ Por. Coronata M., op. cit., I, s. 335—345; Michiels G., *De potestate ordinaria et delegata*, s. 242—245.

¹⁴⁶ Sołtyszewski S., l. cit., s. 35.

nadana przez samo prawo lub dekretem kompetentnej władzy. Niekiedy prawo stwierdza wyraźnie, że jakaś instytucja prawna posiada osobowość prawną. Takie wypadki są jednak w prawie stosunkowo nieliczne. Nie podaje też prawo wyraźnych kryteriów, przy pomocy których można by ustalić w sposób nie budzący wątpliwości, czy jakiś twór prawa posiada osobowość prawną. Starają się więc wskazać je kanoniści. G. Michiels uważa, że w wypadku braku wyraźnego stwierdzenia prawodawcy o osobowości prawnej można wnioskować z faktu nadania przez niego danej instytucji prawnej jednej ze zdolności prawnych, przysługujących z natury tylko osobom fizycznym lub moralnym¹⁴⁷. O osobowości prawnej można też wnosić z tego, że prawodawca kościelny nadaje wyraźnie jakiemuś zespołowi osób lub instytucji — o ile jest on dokładnie określony i ustanowiony na stałe — jak coś własnego ściśle prawo prywatne (np. prawo posiadania majątku) lub publiczne (jakaś władzę jurysdykcyjną)¹⁴⁸. Ponieważ konferencje biskupów, które na mocy Dekretu *Christus Dominus* i motu proprio *Ecclesiae Sanctae* powinny być ustanowione w poszczególnych krajach, mają charakter instytucji stałych i posiadają z prawa pewien zakres władzy jurysdykcji, a także prawo będące zarazem obowiązkiem opracowania własnych statutów, które to uprawnienia są uważane za właściwe osobom prawnym¹⁴⁹, można — wydaje się — uznać te konferencje za osoby prawne kolegialne. Wskazane wyżej racje są jednak tylko pewnymi przesłankami przemawiającymi za udzieleniem konferencjom biskupów osobowości prawnej, a nie argumentem rozstrzygającym ostatecznie o tej osobowości, o czym dobitnie świadczy istnienie odmiennych poglądów na tę kwestię. Wolno przypuszczać, że nowy kodeks prawa kanonicznego, uwzględniając ostatnie zmiany w strukturze prawnej konferencji biskupów, przyniesie wyraźne uznanie osobowości prawnej tej instytucji.

V. Konferencje a kolegialność biskupów

Na biskupach ciąży odpowiedzialność za losy całego Kościoła. Wynika stąd ich obowiązek i to obowiązek pochodzenia bożego — przyczyniania się do wzrostu Kościoła na całym świecie. Przypo-

¹⁴⁷ Michiels G., *Principia generalia de personis in Ecclesia*, s. 419—421.

¹⁴⁸ Tamże, s. 422—424.

¹⁴⁹ Tamże, s. 460 n.

niał o tym pap. Pius XII w encyklice *Donum fidei* w 1957 r., uzasadniając faktem następstwa biskupów w urzędzie apostołskim¹⁵⁰. Niewątpliwie współpraca biskupów w ramach konferencji jest m. in. wynikiem poczucia odpowiedzialności za Kościół.

Kanoniści i teologowie przyjmują prawie zgodnie, że konferencje biskupów mają teologiczną podstawę w kolegalności biskupów¹⁵¹. Podkreślając związek konferencji z kolegalności, zwraca się uwagę na zasadniczą różnicę, jaka między nimi zachodzi; kolegium biskupie opiera się na prawie bożym, a kolegalność jest elementem istotnym w strukturze Kościoła, natomiast konferencje biskupów są elementem przypadłościowym w strukturze Kościoła, tworem prawa kanonicznego, bardzo odpowiednim w danych warunkach¹⁵².

W dyskusji soborowej uwidoczniły się zasadniczo dwa stanowiska odnośnie do określenia stosunku konferencji do kolegalności biskupów. Jedni domagali się wyraźnego stwierdzenia związku konferencji z kolegalnością, ukazania ich jako formy wykonywania kolegalności¹⁵³, przy czym niektórzy wskazywali, że kolegalność jest równoznaczna z odpowiedzialnością za Kościół¹⁵⁴; inni negowali istnienie związku konferencji z kolegalnością, powołując się przy tym na fakt, że konferencje opierają się wyłącznie na prawie kościelnym¹⁵⁵. Kard. Alfrink w wypowiedzi soborowej z dnia 14 XI 1963 r. zwrócił przede wszystkim uwagę na niebezpieczeństwo nieporozumienia, jakie może się wiązać z odniesieniem pojęcia kolegalności do konferencji, na możliwość błędnego przeświadczenia, że kolegalność właściwa kolegium biskupiemu może się urzeczywistniać we wspólnej działalności konferencji biskupów o zasięgu partykularnym, gdy tymczasem funkcja kolegium biskupiego nie może być przenoszona na jakiegokolwiek lokalne zespoły biskupów z tej racji, że władza przysługująca kolegium może być wykonywana tylko przez to kolegium jako całość, nigdy zaś przez jego część. W konferencjach realizuje się jedynie w pewien sposób

¹⁵⁰ AAS 49 (1957) 236 n.

¹⁵¹ Hamer J., *Les conferences épiscopales, exercice de la collégialité*, Nouvelle Revue Théologique 85 (1963) 968; Leitmaier Ch., l. cit., s. 68; Jubany N., l. cit., s. 354 n.; Zurowski M., *Prawne aspekty konstytucji „Lumen gentium”*, Prawo kanoniczne 10 (1967), nr 1—2, s. 77.

¹⁵² Hamer J., l. cit., s. 966; Urresti T., *The Ontology of Communion and Collegial Structures in the Church*, Concilium 1 (1965) nr 8, s. 8.

¹⁵³ *Il Concilio Vat. II*, t. 3, s. 189, 264 n.

¹⁵⁴ Tamże, s. 269.

¹⁵⁵ Tamże, s. 209, 263, 266 n.

idea kolegalności, nie może tu jednak być mowy o kolegalności w ścisłym znaczeniu ¹⁵⁶.

Wobec rozbieżności poglądów Dekret *Christus Dominus* uchylił się od rozstrzygnięcia tej kwestii ¹⁵⁷. Natomiast Konstytucja *Lumen gentium* stwierdza tylko, że konferencje biskupów mogą „wnieść różnorodny i owocny wkład do konkretnego urzeczywistnienia się pragnienia kolegalności” ¹⁵⁸. Inne dokumenty soborowe mówią tylko o konkretnych zadaniach konferencji. Także pap. Paweł VI mówiąc o konferencjach podkreślał tylko ich znaczenie jako formy lepszej współpracy biskupów oraz o zadaniach, jakie przed nimi stoją ¹⁵⁹.

W takiej sytuacji jest rzeczą naturalną istnienie kontrowersyjnych poglądów w kwestii aplikacji nauki o kolegalności do konferencji biskupów. Większość autorów uważa, że konferencje, chociaż nie wynikają z koniecznością z natury kolegium biskupiego, stanowią przynajmniej częściowy wyraz czy przejaw kolegalności ¹⁶⁰. Zdaniem Veillot'a wszystkie zadania biskupów, także realizowane w ramach konferencji biskupich, wynikają z zasady kolegalności ¹⁶¹.

Są też znacznie dalej idące próby określenia związku konferencji z kolegalnością biskupów. Leitmaier utrzymuje, że konferencje są organami kolegium biskupiego, które nadaje im różne zadania ¹⁶². Uważa też ona, że konferencjom biskupim przysługuje w stosunku do określonego terytorium władza kolegalna podobna do tej, jaką posiada kolegium biskupie jako całość ¹⁶³.

¹⁵⁶ Tamże, s. 267; Groot J., *Die horizontalen Aspekte der Kollegialität*. W: De Ecclesia. Beiträge zur Konstitution über die Kirche des Zweiten Vatikanischen Konzils, Bd 2, Wien 1966, s. 103.

¹⁵⁷ Por. Munier Ch., l. cit., s. 646.

¹⁵⁸ KK 23.

¹⁵⁹ Por. przemówienie do kardynałów 24 VI 1965 r., AAS 57 (1965) 639; na publicznej sesji Soboru 18 XI 1965 r., AAS 57 (1965) 980 n.; do biskupów włoskich zebranych na pierwszą posoborową konferencję 23 VI 1966 r., AAS 58 (1966) 574—577.

¹⁶⁰ Bonet M., l. cit., s. 27; Bogacki H., *Hierarchiczna struktura Kościoła*, Ateneum kapłańskie 68 (1965) 298; Munier Ch., l. cit., s. 646; Szwaagrzyk T., l. cit., s. 160; Żurowski M., l. cit., s. 77.

¹⁶¹ Veillot P., l. cit., s. 146 n.

¹⁶² Leitmaier Ch., l. cit., s. 74. Stanowisko swoje uzasadnia jednak nie tyle tekstem dokumentów soborowych, co raczej powołaniem się na intencje wyrażane przez uczestników Soboru, którym chodziło o dowartościowanie stanowiska biskupów. Por. Leitmaier Ch., *Bischofskonferenzen secundo*, Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 17 (1966) 165.

¹⁶³ Leitmaier Ch., *Bischofskonferenzen*, l. cit., s. 65.

Również prawo udziału w konferencjach uzyskuje się według niej przez nabycie członkostwa kolegium biskupiego¹⁶⁴. Stanowiska Leitmaier nie da się jednak pogodzić z treścią postanowień soborowych. Konferencje biskupów nie mogą być uważane za organy kolegium biskupiego, ponieważ nie zostały takimi ustanowione i nie partycypują w jego władzy¹⁶⁵. Zasadniczo pełnią zadania o charakterze konsultatywnym, a władza ich nie wynika z faktu, że ich członkowie są członkami kolegium biskupiego, ale z woli Soboru czy papieża¹⁶⁶. Jedynie kolegium biskupie jako całość wraz z głową — papieżem jest podmiotem najwyższej władzy w Kościele i tylko ta władza jest w ścisłym znaczeniu władzą kolegiąlną. Może być ona wykonywana przez całe kolegium na soborze bądź poza soborem, zawsze jednak przez wszystkich członków kolegium i na wezwanie lub przynajmniej za zgodą i aprobatą papieża¹⁶⁷. W konferencjach biskupów ujawnia się jedynie kolegiąlna działalność większej lub mniejszej liczby biskupów, która wynika z prawa i obowiązku troski o cały Kościół¹⁶⁸. Wypełnianie tego obowiązku indywidualnie czy kolegiąlnie nie jest jednak sprawowaniem władzy, o ile taka władza nie została udzielona w poszczególnych wypadkach przez prawo lub papieża¹⁶⁹. Obowiązek troski o inne Kościoły nie daje biskupom uprawnienia do podejmowania niezależnych od papieża kolegiąlnych aktów władzy, których zasięg przekracza granice diecezji. Kolegiąlnie działanie nie jest równoznaczne z władzą kolegiąlną¹⁷⁰. Władza kolegium biskupiego nie jest podzielna, nie może być wykonywana przez poszczególne konferencje biskupów¹⁷¹, nie posiadają bowiem one autorytetu całego kolegium¹⁷². Również i przynależność do konferencji biskupów przedstawia się inaczej niż przynależność do kolegium biskupiego. Sama sakra

¹⁶⁴ Tamże, s. 67.

¹⁶⁵ Leisching P., *Bischofskonferenz*, l. cit., s. 89; GampI I., l. cit., s. 412.

¹⁶⁶ GampI I., l. cit., 412.

¹⁶⁷ Por. KK 22; Bertrams W., *De potestatis episcopalis exercitio personali et collegiali*, *Periodica de re morali canonica liturgica* 53 (1964) 467, 472; GampI I., l. cit., s. 399, 405 n.; Zurowski M., l. cit., s. 75 n.

¹⁶⁸ KK 23; DB 4.

¹⁶⁹ DB 38, 4; por. Leisching P., l. cit., s. 82; GampI I., l. cit., s. 406.

¹⁷⁰ GampI I., l. cit., s. 407.

¹⁷¹ Tamże, s. 411.

¹⁷² Groot J., l. cit., s. 104.

biskupia i zachowanie pełnej wspólnoty z papieżem, decydujące o przynależności do kolegium biskupiego, nie uprawniają automatycznie do udziału w konferencjach; nie są bowiem jej członkami biskupi tytularni, którzy nie pełnią na danym terytorium żadnej funkcji, a biskupi pomocniczy i inni tytularni, choć należą do konferencji, nie mają z prawa głosu stanowczego. Natomiast pełnoprawnymi członkami konferencji są osoby, które nie należą do kolegium biskupiego, mianowicie ordynariusze miejsca nie posiadający sakry biskupiej. Konferencji biskupów nie można więc uważać za organy kolegium biskupiego. Rozdział III Konstytucji *Lumen gentium* daje konferencjom uzasadnienie teologiczne, ale nie daje im żadnej władzy jurysdykcji.

Zakończenie

Instytucja konferencji biskupów zrodziła się w połowie XIX w. Powstała w drodze zwyczaju usankcjonowanego przez Stolicę Apostolską. Pomimo aprobaty papieskiej nie od razu weszła do prawa powszechnego. Nastąpiło to z chwilą ogłoszenia Kodeksu prawa kan., z tym jednak, że charakter instytucji prawa powszechnego otrzymały tylko okresowe zebrania biskupów i ordynariuszy miejscowych prowincji kościelnej. Dopiero Sobór Watykański II nadał moc obowiązującą narodowym konferencjom biskupów, które w wielu krajach od dawna istniały. Sobór usankcjonował ich formy organizacyjne, polecił ustanowić je i zorganizować także tam, gdzie jeszcze nie istniały. Udzielił im również pewnego zakresu władzy oraz wskazał dziedziny życia kościelnego, w których nawet bez władzy mogą odgrywać ważną rolę. Nadał im też najprawdopodobniej osobowość prawną.

Dzieje ponad wiek istniejących konferencji biskupów uwiadcniają ich ogromny rozwój, zarówno gdy chodzi o zasięg terytorialny, podstawy prawne, formy organizacyjne, jak też zadania i uprawnienia. W początkowym okresie były sporadycznymi zebraniem biskupów dla omówienia konkretnych problemów. Później ich znaczenie zwiększyło się dzięki nadaniu im pewnych cech stałości przez wprowadzenie zebrań okresowych. W niektórych krajach rozwinęły stopniowo stałą organizację, która teraz w wyniku postanowień Soboru jest zasadą obowiązującą biskupów wszystkich krajów. Obecnie są więc konferencje biskupów instytucjami stałymi, które mają na celu zespołowe wykonywanie zadań biskupich. Ich rozwój na pewno nie został jeszcze całkowicie zakończony.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Rechtslage der Bischofskonferenzen

Gegenstand dieses Artikels ist die Genese, die Rechtsorganisation, Aufgaben und Gewalt der Bischofskonferenzen und das Problem ihrer Rechtspersönlichkeit und ihrer Stellung zum Bischofskollegium.

Die Institution der Bischofskonferenz entstand um die Mitte des 19. Jhs. auf dem Wege der durch den Heiligen Stuhl sanktionierten Gewohnheit. Trotz der päpstlichen Anerkennung wurde diese Institution nicht sogleich von allgemeinem Recht angenommen. Das geschah erst mit der Kundgabe des Codex des kanonischen Rechts. Den Charakter der Institution des allgemeinen Rechts erhielten jedoch nur die periodischen Versammlungen der regierenden Bischöfe und der Ortsordinarien der kirchlichen Provinzen. Erst das Zweite Vatikanische Konzil erteilte die Rechtsgültigkeit den nationalen Bischofskonferenzen, welche in vielen Ländern seit langem existierten. Das Konzil sanktionierte ihre Organisationsformen und empfahl sie auch dort einzusetzen, wo sie bisher noch nicht waren. Das Konzil erteilte den Bischofskonferenzen auch eine gewisse Jurisdiktionsgewalt und wies auf die Gebiete des kirchlichen Lebens, in denen sie sogar ohne Gewalt zu haben, eine wichtige Rolle spielen können. Das Konzildekret „Christus Dominus“ erteilte ihnen auch höchstwahrscheinlich die Rechtspersönlichkeit.

Die Geschichte des über hundert Jahren bestehenden Bischofskonferenzen zeigen ihre grosse Entwicklung sowohl was ihren territorialen Bereich, Organisationsformen, wie auch ihre Aufgaben und Berechtigungen anbetrifft. Am Anfang waren sie sporadische Bischofsversammlungen um konkrete Probleme zu besprechen. Ihre Bedeutung wuchs, als sie periodische Versammlungen wurden. In einigen Ländern bildeten die Bischofskonferenzen mit der Zeit eine ständige Organisation eines ständigen Bischofsrates, der Bischofskommissionen und Generalsekretariaten. In Folge der Konzilbeschlüsse verpflichten jetzt diese Organisationsformen die Bischöfe aller Nationen. Die Bischofskonferenzen sind also jetzt beständige Institutionen, und ihr Ziel ist das kollegiale Ausführen der Bischofsaufgaben. Ihre Entwicklung ist bestimmt noch nicht vollständig beendet.